

Det militære mot

- *En studie i fysisk og psykisk mot*

Kadett Borge, Mads Ivar Helmen

KRIGSSKOLEN

Bachelor i militære studier; ledelse og landmakt

Krigsskolen

Vinter 2012

Forord

Denne oppgaven har vært morsom å skrive. Det tror jeg er viktig for en bacheloroppgave. Jeg vil ikke si mer i dette forordet enn å innlede med et sitat fra Mark Twain.

“It is curious that physical courage should be so common in the world and moral courage so rare.”

□ Mark Twain

Innholdsfortegnelse

1. INNLEDNING	4
1.1 BAKGRUNN	4
1.2 PROBLEMSTILLING	5
1.3 AVGRENSING.....	5
1.4 MOT SOM KOMPLISERT BEGREP; ET FORSØK PÅ EN BEGREPSAVKLARING	6
1.4.1 Innledning	6
1.4.2 Norske militærteoretiske definisjoner.....	6
1.4.3 Et moderne og etisk syn på mot	7
1.4.4 Definisjonen av mot fra middelalder og antikken.....	8
2. METODE	9
2.1 VALG AV METODE	9
2.2 METODEBESKRIVELSE OG KILDEKRITIKK.....	9
2.2.1 Primærkilder	10
2.2.2 Sekundærkilder	11
3. TEORIGRUNNLAG.....	12
3.1 HVA MENES MED FYSISK OG MORALSK MOT? - MOT OG TENKNING	12
3.1.1 Oppsummering.....	15
3.2 HVA MENES MED INDIVIDUELT OG KOLLEKTIVT MOT – MOT OG HANDLING	15
3.2.1 Oppsummering.....	19
3.3 HVORDAN ER SAMSPILLET MELLOM MOT OG FRYKT? - MOT OG FØLELSER	19
3.3.1 Oppsummering av teorigrunnlag.....	22
4. DRØFTING OG DISKUSJON	23
4.1 INNLEDNING.....	23
4.2 HOVEDDEL DRØFTNING OG DISKUSJON	23
5. KONKLUSJON	28
KILDELISTE LITTERATUR OG ARTIKLER.....	30
VEDLEGG.....	32

1. Innledning

1.1 Bakgrunn

Mot er en av forsvarrets tre kjerneverdier. Sammen med respekt og ansvar utgjør mot en bærebjelke for profesjonsutøveren. Videre skal disse tre verdier danne grunnlaget for å etterleve de krav som stilles til en offiser som del av det norske forsvaret. Forsvarssjef General Sunde (2011) fremhever at Forsvarets verdier har sitt utspring i Norges historiske og kulturelle grunnverdier. Han trekker frem vårt samfunns kristne og humanistiske tradisjon og gjenspeilingen av dette i menneskerett, folkerett og internasjonale avtaler (Forsvarsstaben, 2011, s:12).

En viktig hensikt med Forsvarets verdigrunnlag er å sette den enkelte i stand til å handle riktig og gi styrke til å bære de store belastningene tjenesten kan kreve. Vi lykkes med dette når verdiene er blitt en del av vår identitet og profesjonskultur (Forsvarsstaben, 2011, s:2)

Som en profesjonsutøver i hæren har jeg et bevisst forhold til de tre kjerneverdiene respekt, ansvar og mot. Likevel undres jeg fra tid til annen over hva som skjuler seg bak disse ordene. Jeg mener at det er relativt ukomplisert å forstå seg på respekt og ansvar. Disse verdiene står for meg for en mer praktisk implementering i den daglige tjenesten enn mot gjør. Mot er ikke nødvendigvis et vanskeligere begrep å forstå ved første øyekast, men det er betraktelig mer komplisert og sammensatt enn som så. Kjerneverdien mot er kompleks fordi mot finnes både på et personlig og sosialt plan, mot kan utøves psykisk og fysisk, og mot har å gjøre med vanskelige og motstridende følelser som frykt og stolthet. Mot hos den enkelte profesjonsutøver vil også variere med omgivelsene. Det er denne kompleksiteten jeg ønsker å belyse i denne oppgaven og det er derfor jeg syntes det er interessant å ta opp.

Forsvarets verdigrunnlag gir en kort og relativ konsis redegjørelse for hva de mener skal inngå under mot. Dette er meget relevant og inspirerte meg til å skrive denne oppgaven om mot og da særlig i militær sammenheng. Videre vil jeg med denne oppgaven øke min egen forståelse av det verdigrunnlaget som forsvaret ønsker at jeg skal identifisere meg med og utvikle i mitt valgte yrke.

1.2 Problemstilling

Denne oppgavens formål er å beskrive og drøfte de forskjellige aspektene av militært mot slik de fremstår gjennom Forsvarets verdidokument. Ved å bryte ned de enkelte punktene og se på disse gjennom et filosofisk, historisk og psykologisk perspektiv, ønsker jeg å skaffe en dypere forståelse av mot som en av de tre militære kjerneverdier. Dette leder meg over til min hovedproblemstilling som er, **hvordan forstår jeg militært mot?** Denne problemstillingen er direkte knyttet opp til min egen valgte yrkesvei og mitt fremtidige virke som offiser i den norske hæren. For å kunne svare på denne problemstillingen har jeg brutt den ned i følgende delproblemstillinger. Disse problemstillingene peker alle på sentrale punkter ved både forsvarrets fellesoperative doktriner og Forsvarets Verdigrunnlags definisjon og forklaring av mot. De vil derfor være essensielle for å kunne svare på hovedproblemstillingen i oppgaven. Mine delproblemstillinger er:

1. **Hva menes med fysisk og moralsk mot? Mot og tenkning**
2. **Hva menes med individuelt og kollektivt mot? Mot og følelser**
3. **Hvordan er samspillet mellom mot og frykt? Mot og handling**

1.3 Avgrensning

I dette avsnittet ønsker jeg å forklare mine valg for oppgavens avgrensning. Dette gjør jeg både for å kunne sette begrensninger på oppgavens omfang, men også å kunne spisse den opp i mot problemstillingene. Enkelte begreper i oppgaven vil bli utdypet, men jeg tar høyde for at leseren har en generell forståelse av forsvarrets verdigrunnlag, FFOD og generelle militære termer. Mer spesielle militære og historiske, filosofiske eller psykologiske fagtermer vil bli forklart gjennom fotnoter.

Mot som forskningstema er komplisert og derfor et både vagt og omfattende konsept. Det kan bety mye. Betydning eller fortolkning av begrepet mot vil variere med hvilken sammenheng det presenteres i. Omgivelsene vil virke inn på hvordan mot ytrer seg hos den enkelte utøver og i grupper. Mot som fenomen eller begrep har derfor en plass i både psykologi, historie, filosofi, kultur og samfunnsforståelse. Det er derfor viktig at jeg avgrenser begrepet som en kjerneverdi i norsk militær sammenheng. I oppgaven vil jeg illustrere mot ved å trekke inn eksempler. Jeg avgrenser valg av eksempler til slike som kan vises å være relevante for Forsvarssjefens bakgrunnskriterier for kjerneverdien mot.

Videre vil oppgaven ha et fokus på den intra-individuelle, eller personlige og psykologiske forståelsen av mot og den etiske og filosofiske forståelse av mot. For å illustrere dette vil jeg bruke enkelte militærhistoriske eksempler. I de tilfelle der jeg anvender militærhistoriske eksempler ønsker jeg å bruke både norske og andre nasjoners eksempler primært fra tidsrommet andre verdenskrig til i dag, men med noen unntak der jeg trekker tråden til antikken og middelalderen. Jeg har bevisst valgt bort en ren historiebaseret tilnærming på oppgaven til fordel for en psykologisk og filosofisk tilnærming.

1.4 Mot som komplisert begrep; et forsøk på en begrepsavklaring

1.4.1 Innledning

I dette avsnittet er utfordringen å kunne gi en klar definisjon av mot. Mot kan forstås på svært mange måter og forekommer i ulike sammenhenger. Jeg vil derfor prøve å definere mot gjennom og utforske det på tre ulike måter. For det første vil jeg se på det ut i fra de gjeldende norske forsvarsdokumentene FFOD¹ og forswarets verdigrunnlag. For den andre vil jeg ta for meg to nyere definisjoner av mot ved å se på moderne tolkninger av mot. Den tredje måten å forstå begrepet mot på, vil bygge på historie og eldre filosofi.

1.4.2 Norske militærteoretiske definisjoner

I FFOD beskrives mot som noe som aktivt vises når det gjelder løsning av våre oppgaver, samt at vi skal ha mot til å ta vanskelige beslutninger. Videre presiseres det at vi skal ha mot til å gripe inn når vår samvittighet tilsier at det er nødvendig (Forsvarsstaben, 2007, s:161). Mot kommer med andre ord til syne i handlinger. Mot har å gjøre med psykologiske eller mentale oppgaver som er vanskelige å løse og beslutte hva man skal gjøre. I denne doktrinen fra Forsvarsstaben i 2007, omtales mot som handling (atferd), mot som intellektuell dømmekraft og del av en beslutningsprosess. Mot må også vektas mot samvittighet som også har å gjøre med moral. Til sammen illustrerer dette at i en overordnet, generell definisjon av mot, inngår tanker, følelser og handlinger.

¹ Forsvarets Felles Operative Doktrine

I forsvarrets verdigrunnlag av 2011 beskrives mot som en egenskap som er nødvendig for å utvise både fysisk og moralsk mot til løse oppdrag og handle riktig og relevant. Videre fremheves det at mot skal kunne bidra til å motstå trykket fra følelser som frykt og hat. Dette skal føre til at vi både kan kommunisere klart når noe er galt, men også handle rett i en vanskelig situasjon. Mot blir også sammenliknet med dømmekraft og et moralsk aspekt omkring evnen til å reflektere over både egne handlinger, men også over egne kapasiteter og begrensninger.

Mot kommer til uttrykk i handlekraft, initiativ, styrke og beslutsomhet til å kjempe, til ikke å svikte og til ikke å gi opp. Vi må se muligheter, utvise selvstendighet og samtidig samarbeide for å finne gode løsninger (Forsvarsstaben, 2011, s:7).

Her illustreres mot som et menneskelig dilemma med vanskelig følelser satt opp mot kompliserte beslutninger. En rasjonell, fornuftig handling er ønskelig. Mot består av mange motstridende følelser som kan påvirke handling. Dette samspillet mellom rasjonelle tanker og vanskelige følelser, er spesielt viktig i militæret. Mot er noe alle mennesker har i ulik grad og ikke alle kjenner sine grenser. Ofte er målet med å utvise mot i militær sammenheng noe annet enn mot i sivil liv, det settes oftere på prøve samtidig som utøverne kanskje har et mer bevisst forhold til sitt mot enn sivilbefolkningen flest

1.4.3 Et moderne og etisk syn på mot

En moderne fortolkning av mot tilhører den Amerikanske etikk professoren Douglas Walton som beskriver mot som et tredelt konsept. ” *Courage consists of three characteristics: (1) careful presence of mind and deliberate action, (2) difficult, dangerous, and painful circumstances, and (3) a morally worthy intention....at the agent’s personal risk and suffering*”. (Rate, Clarke, Lindsay, Sternberg, 2007, s:82) For å supplere Waltons definisjon trekker jeg også frem McCain og Salters definisjon av mot fra deres bok, *Why courage matters* fra 2004. Mot er handling der utøveren risikerer egen kropp og helse eller utsetter seg for annen seriøs fare på veiene av andre eller for å opprettholde en dyd. Dyden kan både være opprettholdelse av heroiske handlinger i strid, men er ikke nødvendigvis bare knyttet til slagfeltet og maktbruk (Rate et al. 2007, s:82). Både Walton, McCain og Salter deler et syn på mot som en blanding av både fysisk handling og moralske valg. Sett under et er det rimelig å si at et moderne perspektiv på definisjon mot, viser at begrepet er komplisert. Begrepet ”dyd” som også er et uttrykk for noe verdibasert som viser til det moralske aspektet i begrepet mot.

1.4.4 Definisjonen av mot fra middelalder og antikken

Middelalder filosofen og teologen Thomas Aquinas definerte mot på følgende måte. Gjengitt i Rate og medarbeiderens arbeid fra 2007:

Firmness in mind in enduring or repulsing whatever makes steadfastness outstandingly difficult, that is, particularly serious dangers, primarily sustaining action to overcome fears of bodily harm and death and secondarily in preserving in attacking.
(Rate et al. 2007, s:82)

I tro med middelalderens mer voldelige hverdag ser vi hvordan den stridende delen av mot er rådende i Aquinas definisjon. Likevel hevder han at mot har en viktig mental plassering som igjen diktere utfallet av en gjerne voldelig situasjon. Den greske filosofen Aristoteles står sentralt i all diskusjon omkring mot og omtaler dette i en av de første skriftlige diskusjoner omkring motets opphav i bøkene om Nikomansk etikk. *“Aristotle defined Andrei (military courage) as the disposition to act appropriately in situations that involve fear and confidence: rationally determined mean between cowardice and foolhardiness”*. (Rate et al. 2007, s:82) Nettopp denne definisjon av mot befinner seg noenlunde midt i mellom feighet og dumdristighet. Det er interessant at Aristoteles tar opp frykt og tillit i situasjoner der modig oppførsel er nødvendig. Han understreker at man må opptre ansvarlig i situasjoner som medfører frykt og vurdere rasjonelt og fornuftig. Da unngår man, i følge Aristoteles, å havne i en vanskelig situasjon der andre oppfatter at mot mangler, det vil si feighet eller unngåelse, Samtidig er det essensielt at fornuftige tanker skal forhindre dumdristighet. På en måte kan Aristoteles omtale være en oppsummering av begrepet mot og de ulike definisjoner av det. Mot må forstås i både en fysisk og en moralsk sammenheng. Mot er sterkt knyttet til frykt og likeledes vil det alltid henge sammen med grader av dumdristighet. Frykt er en følelse som har sammenheng med tanker og kan derfor virke inn på beslutninger. Mot finnes i ulik grad hos alle individ, både når man er alene og sammen med andre. Mot er derfor noe som også må forstås både på et individuelt og kollektivt nivå. Mot kan komme til uttrykk på forskjellige måter i ulike omgivelser og miljø.

2. Metode

2.1 Valg av metode

I og med at denne oppgaven omhandler et begrep som er av menneskelig art og dermed omfatter en blanding av historisk, filosofisk, psykologisk og mellommenneskelig forståelse, vil denne oppgaven ha en samfunnsvitenskapelig vinkling.

I forbindelse med innsamlingen av data, så jeg at en induktiv tilnærming ville være mest hensiktsmessig. Dette på bakgrunn av at jeg ikke har dannet meg en teori til å begynne med, samt at jeg innehar lite kunnskap om temaet. Dermed kan jeg ha et relativt åpent sinn i samsvar med innsamling av empiri. Dette vil gi meg muligheten til å fundere samtidig som jeg danner meg et bilde av teorien og som resultat komme opp med en hypotese eller påstand som forsøker å svare på mine problemstillinger (Jacobsen, 2005, s.29).

For å kunne videre validere mitt metodevalg vil jeg angripe denne oppgaven som et dokumentstudium hvor jeg vil innhente anerkjent litteratur om temaet, for deretter å analysere gitt kildemateriale som vil bidra til innsikt i emnet. Det er også viktig å presisere at jeg vil ha en lukket tilnærming til informasjonsinnhenting primært fordi mot er et fenomen som er relativt grundig studert fra før av og som det derfor er rimelig stor enighet om hva det betyr og består av (Jacobsen, 2005, s.37).

2.2 Metodebeskrivelse og kildekritikk

Jacobsen viser til et spesifikt sett med regler som omhandler kildekritikk. Disse er relevante for alle typer oppgaver som skal skrives og lar seg ikke påvirke av valgt metode. Det største utfordringen vi møter er å finne ut i hvilken grad vi kan stole på kildene (2005, s.180) Dette forstås som den ulike graden av troverdighet forskjellige kilder tilbyr. Krigsskolens formelle krav til oppgaveskriving (2009) redegjør også for følgende punkter hva gjelder kildekritikk; graden av objektivitet, nøyaktighet og egenhet til kilden.

Dette avsnittet vil videre ta for seg hvilke kilder jeg har valgt for denne oppgaven og mine vurderinger opp mot de ulike kildenes validitet. Før jeg gjør dette ønsker jeg å redegjøre for kritikk mot mitt spesifikke metodevalg. I første rekke ønsker jeg å rette fokus mot de sterke sidene til et dokumentstudium. Jacobsen trekker frem at det ligger et fortrinn i det faktum at

litteraturstudier ikke bidrar med spontanitet og dermed fare for feil og misforståelser., snarere kan dette forstås som at litteraturstudier bygger på kilder som ofte behandler gjennomtenkte og grundig bearbejdede meninger. Litteraturstudier gir også en lettere tilgang på eldre historisk data. På den andre siden kan graden av eksiterende forskning bidra til at litteraturen kan ha grader av skjevheter eller forfalskning, siden bidragsytere innen fagfeltet kan ønske å styrke en side eller et syn av saken i sin favør (Jacobsen, 2005, s:164). En annen ulempe ved et litteraturstudie kan være at kildens informasjon kan ha mistet sin gyldighet og relevans på bakgrunn av datering eller det faktum at forfatteren er død. Jeg har forsøkt å forholde meg til anerkjente kilder innen psykologi, ledelse, historie, filosofi og etikk. Derfor vil artikler omkring mitt valgte emne inneha rimelig god troverdighet uavhengig av om de gamle eller nylig publisert. Så lenge det er snakk om en publikasjonskanal som har høy troverdighet, spiller årstallet for publikasjonen mindre rolle. Mot er et omfattende begrep som kan undersøkes tverrfaglig og på mange måter, Det er relevant og viktig og derfor vil kunnskapen om tema utvikle seg og være i utvikling.

2.2.1 Primærkilder

William Ian Millers bok *The Mystery of Courage* (2002) er en av mine primærkilder. Miller er en professor i juss ved universitet i Michigan, dette styrker kildens troverdighet. Samtidig er boken utgitt av Harvard University Press. Denne publikasjonskanalen styrker også kildens validitet. Likevel må vi kritisere forfatteren for følgende punkter. Miller har ikke støttet seg til noen ren forskningsempiri på evnet og derved basert sine funn på egne og andres teorier og subjektive meninger. Selv om Miller er en anerkjent forfatter innen sitt fagfelt og innehar bred erfaring og kunnskap om evnet, må vi også vurdere at han ønsker og selge et budskap og vinne både kredibilitet og anerkjennelse innen eget fagfeltet. Dette både styrker og svekker kildens kredibilitet. Siden denne oppgaven er et dokumentstudium og på bakgrunn av kildens forfatter og publikasjonskanal. Min andre primærkilde er artikkelen *Courage in the Military: Physical and Moral* (2007) av Peter Olsthoorn. Denne artikkelen er utgitt i publikasjonskanalen *Journal of Military Ethics*. Forfatteren Peter Olsthoorn innehar en Ph.D fra universitet i Leiden i politisk teori. Denne artikkelen er sterk grunnet både sin publikasjonskanal og det faktum at den er relativt ny. Videre kan vi si at kilden vurderes som sterk da Olsthoorn er ansatt som assisterende professor ved det Nederlandske Forsvars Akademiet og dermed har en nærhet til det militære aspektet av min oppgave. Vi må også

kritisere denne artikkelen for og referer mye til William Ian Millers bok. Dette styrker Miller som primær kilde men svekker Olsthoorn som i stor grad drøfter andre kilders teorier og redegjørelser.

Min tredje primærkilde er artikkelen *Implicit theories of courage* (2007) av Rate, Clark, Lidsay og Sternberg. Artikkelen er utgitt i publikasjonskanalen; The Journal of Positive Psychology. Ut i fra min oppgaves militære utgangspunkt kan denne artikkelen kritiseres for ikke å være utgitt i en militærteoretisk publikasjonskanal, men på den andre siden i en anerkjent akademisk psykologikanal. Videre er en av medforfatterne, Jennifer A. Clarke, kreditert til US Air Force Academy. Dette styrker kildens troverdighet og det faktum at denne artikkelen har tre medforfattere tilknyttet blant annet et *Ivy League*² universitet som Yale videre styrker den. Avslutningsvis kan vi si at en artikkel med fire medforfattere styrkes på bakgrunn av det implisitte faktum at forfatterne logisk nok vil spille med “åpne kort” under skrivning og det vil være vanskeligere å fremme en personlig agenda eller et budskap med flere anerkjente forfattere involvert i prosessen. Samtidig så vil også publikasjonskanaler som Journal of Military Ethics og Journal of Positive Psychology gjennomføre en såkalt Peer Review: ” *Innen forskning er det viktig at utgivelser har blitt gjenstand for såkalt peer review. Det betyr at manuskriptet er vurdert av et panel av eksperter innenfor det fagfeltet manuskriptet tilhører*” (Krigsskolen, 2009, s:14).

2.2.2 Sekundærkilder

Mine sekundærkilder i denne oppgaven har hatt til hensikt å supplere mine primærkilder med eksempler, teorier og argumenter. De vil derfor på bakgrunn sitt mangfold og lave påvirkningsgrad ikke diskuteres i detalj. I all hovedsak gjelder dette publiserte bøker og artikler som har vært en del av pensumet ved krigsskolen siden første semester. På bakgrunn av dette kan vi vurdere at kildene er overordnet troverdige, samt at vi også kan konkludere med det faktum at siden jeg har holdt meg til krigsskolens pensum også implisitt vil si at det ikke forekommer noen grove overtramp på det kildekritiske i henhold til Krigsskolens krav for oppgaveskriving (2009).

² **Ivy League** («eføy-ligaen»), etter eføyplanten som gjerne dekker fasaden på de gamle skolebygningene) er betegnelsen på en gruppe private universiteter i USA. Hovedkvarteret administreres fra Princeton University. Gruppen teller åtte universiteter, alle blant de eldste i USA, som anses å være blant de fremste institusjonene for høyere utdanning i verden (Wikipedia, 2012).

3. Teorigrunnlag

3.1 Hva menes med fysisk og moralsk mot? - Mot og tenkning

Dette kapitlet vil søke å beskrive stoff relatert til de tre underproblemstillingene. De omhandler **mot og tenkning, mot og handling og (ikke minst) mot og følelser**, som frykt og uro.

Fysisk mot omhandler handlinger og atferd som utføres av et eller flere mennesker i fysiske omgivelser. Min forståelse av fysisk mot, er at det er noe håndfast og observerbart som kan oppfattes gjennom sansene våre og oppleves. Dermed vil fysisk mot være synlig og konkretisert gjennom menneskelige fysiske handlinger.

Moralsk mot, derimot har å gjøre med de prosesser på det mentale, filosofiske og psykologiske planet. Men moralsk og fysisk mot vil alltid henge sammen i denne prosessen. Begrepet moralsk mot dukket først opp i den engelske språk og litteratur på 1700 tallet. I utgangspunktet ble det formulert for å kunne separere det fysiske aspektet av mot fra det moralske. Det fysiske aspektet av mot ble sett på som evnen til å møte død og smerte (Miller, 2002, s: 255). Den tidlige forståelsen av moralsk mot gikk ut på viljen til å utsette seg for den emosjonelle smerten som kunne forårsakes når et eller flere individ valgte å ta et standpunkt på bakgrunn av rettskaffenhet, dyd eller idealer (Miller, 2002, s: 254). Trehundre år etter dette, i dag, hviler dagens forståelse av moralsk på ulike kapasiteter (kompetanse) hos et menneske. Dette formulerer Miller (2002) på følgende måte:

The capacity to overcome the fear of shame and humiliation in order to admit to one's mistakes, to confess a wrong, to reject evil conformity, to denounce injustice, and also to defy immoral or imprudent orders (Miller, 2002, s:254)

Miller viser til at fysisk mot kan være lettere å vise enn moralsk mot. Det kan tenkes å være lettere å utsette seg for å bli skutt på, enn å sette seg i en situasjon der man kan bli ledd av og emosjonelt såret. Videre fastslår Miller at moralsk mot skiller seg fra fysisk mot i en militær sammenheng. Han viser til at moralsk mot kan sees på som noe ensomt og at det har å gjøre med personlige tankeprosesser. Det innebærer at et enkelt individ kan tiltrekke seg

oppmerksomhet fra andre i en større gruppe, ved å stå på sitt og vise standhaftighet i sitt moralske valg. Dette kan igjen føre til at vedkommende blir isolert, (utestengt, avvist) og må tåle presset av å stå alene. Det er vanskelig for de andre å forstå hva en tenker og beslutter når de observerer en handling de ikke hadde forventet, eller unngåelse av en handling. Å ikke handle kan i noen situasjoner kanskje virke som mangel på mot, men det kan også vise seg å være en viktig rasjonell tenkning og fornuft som ligger bak og som forhindrer handling. Begge måter å handle på innebærer mot.

Hva kan vi så se på som motivasjonen bak en modig handling, hvorvidt det er snakk om moralsk eller fysisk mot? Igjen snur jeg meg til en definisjon av Aristoteles. Modige handlinger kan ikke komme fra impulser som sinne, aggresjon eller hevn, de kan heller ikke være drevet av hunger etter penger eller ære, eller frykten for å bli straffet eller tape ansikt. I henhold til Aristoteles skal dyden være den eneste belønningen (Olsthoorn, 2007, s:2).

Fysisk mot på den andre siden er gjerne praktisk og enkelt å forstå i en ren militær sammenheng. En soldat reiser i strid, han blir beordret til å utføre et angrep og vedkommende handler og viser dermed fysisk mot (Miller, 2002, s:255). Olsthoorn (2007) referer til flere militært eksempel som visualiserer fysisk og moralsk mot. Tyske soldater som valgte å nekte og sloss for Hitler under andre verdenskrig utviste ikke bare fysisk mot, men også moralsk mot. Det fysiske motet her blir representert i det faktum at vedkommende ville bli halshodgd ved å nekte å tjenestegjøre. Videre kan vi se på eksempler som den amerikanske LT. Calley's tropp i Vietnam som under My Lai-massakren valgte å ikke ta aktiv del i handlingene, samtidig som helikopterpiloten Hugh C. Thompson fysisk prøvde å stanse det som skjedde (Olsthoorn, 2007, s:10). Jeg har tidligere i kapittel 1.4.4 sitert Aristoteles verk, Nikomansk etikk, der han plasserer mot midt i mellom cowardice (feighet) og rashness (dumdristighet). Videre hevder Aristoteles at det er på bakgrunn av dette utgangspunktet, et menneske må gjennomføre modige handlinger. Disse skal være inspirert av en kjærlighet til en dyd, som skal være moralsk bærekraftig og ærefull. Samtidig som han understreker at dette er spesielt nødvendig i strid og at mot vil sørge for en ærefull død i kamp (Olsthoorn, 2007, s:1). Både Aristoteles og majoriteten av nåtidens etikere hevder at mot aldri kan følge et uetisk mål og at derfor må ekte mot alltid ville følge en moralsk rettferdig sti (Olsthoorn, 2007, s:2). Videre hevder Olsthoorn at for moderne profesjonelle soldater, i følge han, vil det være teoretisk likegyldig om en soldat slåss for frihet og demokrati, olje eller politisk makt (Olsthoorn, 2007, s:2).

The Victorian Cross (VC) er Storbritannias høyeste militære hedersmedalje. Den ble innstiftet i sin tid for heltedige bragder under Krimkrigen og laget av stålet fra Russiske erobrede kanoner ved Sevastopol³. “... *most conspicuous bravery, or some daring or pre-eminent act of valour or self-sacrifice, or extreme devotion to duty in the presence of the enemy.*”

(Wikipedia, 2012)

Oberst H. Jones var bataljonssjef for den Britiske avdelingen 2 Para⁴ som deltok under Falklandskrigen. Jones ble tildelt The Victorian Cross for sin innsats under 2 Para's angrep på Darwin hill⁵. Jeg trekker inn denne militærhistoriske hendelsen fordi den både er omdiskutert blant militærteoretikere, men også fordi den kan brukes som et eksempel på individuelt mot. Det er ingen som er i tvil på om hvorvidt H Jones utviste og innehadde mye individuelt mot. Dette blir fremhevet like sterkt som hans kraftfulle lederskap og ignoranse av potensielle farer (Cawthorne, 2007, s:202). Selv om H Jones handlinger i sitt angrep på det Argentinske stillingene kostet han livet, blir det beskrevet at hans knusende oppvisning av mot både tvang fienden til å overgi seg, men også motiverte Jones sin bataljon til å vinne striden(Cawthorne, 2007, s: 203ff). Den Britiske militærteoretikeren Fitz-Gibbon omtaler de britiske medaljeinnstillingene som trykkes i pressen som både en del av militærhistorien, like mye som de er en historiefortelling for allmenheten omkring mot blant deres militære styrker.

A medal citation, in explaining why a soldier has been honoured, states what he did to deserve it and goes some way to explaining the circumstances... One must therefore assume that if the army tells a story in a citation, that story is what the army wants us to believe happened during that part of the battle. Fitz-Gibbons, 2001, s:131).

Cawthorne påpeker at det hersker flere syn på hendelsene rundt H. Jones død. Han hevder at han kan bli skutt i ryggen av egne, som et resultat av sitt lederskap og sine beslutninger under striden. Samtidig som det er noen som mener at han hadde mistet det store bildet og dermed feilet i sin evne til å lede bataljonen i strid (Cawthorne, 2007, s:202). Ser vi på

³ **Sevastopol** (Ukrainsk: Севастополь), er en by i Ukraina. Den ligger på Krim-halvøya ved Svartehavet (...) Under Krimkrigen 1853–1856 ble den inntatt av britiske og franske styrker etter elleve måneders beleiring (Wikipedia, 2012).

⁴ **The Parachute Regiment** er et regiment med fallskjermssoldater i den britiske hæren. Regimentet består idag av tre aktive bataljoner og én reservebataljon (Wikipedia, 2012).

⁵ **Darwin** (også kjent som *Port Darwin*) er en bosetning på Falklandsøyene, beliggende på østsiden av eidet ved Choiseul Sound som skiller Øst-Falkland i to (...) Darwin og omgivelsene opplevde voldsomme kamper ved slaget ved Goose Green under Falklandskrigen. Britiske tropper tok Darwin Hill 28. mai 1982 etter intens kamp mot argentinske styrker. Et stort antall argentinske ofre er gravlagt i nærheten (Wikipedia, 2012).

konklusjonen av den offisielle medaljeinnstillingen til H. Jones kommer følgende frem. Det avsluttende angrepet til 2 Para ved Darwin og Goose Green skapte muligheten for en overordnet seier for de Britiske styrkene på Falkland. “*They achieved such a moral superiority over the enemy in this first battle...*” (Spitz-Gibbons, 2001, s:131). Likevel er det avslutningsvis H. Jones som får nesten hele æren for den Engelske seieren på Falkland. “This was an action of the utmost gallantry by a commanding officer whose dashing leadership and courage throughout the battle were an inspiration to all about him”.(Fitz-Gibbons,2001,s:131).

3.1.1 Oppsummering

Mot og moral henger nøye sammen. Det som er komplisert, er at mot og moral kan befinne seg på ulike nivå og vil variere med situasjon, person og gruppestørrelse. Det som er viktig å ha i mente, er at både fysisk og ikke-fysisk mot henger sammen med moral. Moral utvikles gjennom livsløpet og bygger på kulturelle verdier. Mot bærer i seg verdier som inngår i moralbegrepet.

3.2 Hva menes med individuelt og kollektivt mot – mot og handling

Med individuelt mot mener jeg den enkelte persons vilje til å opptre modig i en militær sammenheng. Dette vil være like gjeldene i både fred og i strid. Med kollektivt mot mener jeg en gruppe eller militær avdelings evne til å utvise mot som en samordnet enhet i både fred og strid.

Man kan også snakke om offensivt mot og defensivt mot. Foran i avsnittet har jeg trukket frem Millers syn på at fysisk mot er lettere å manifestere, observere og vurdere enn moralsk mot. Aristoteles teori er interessant fordi han plasserer motet mellom begrepene *cowardice* og *rashness (hasty, impetuous, reckless, acting or done without due consideration.)* Her er Aristoteles inne på faresignaler om at mot kan føre til farlige handlinger. Han mener at ekstrem unnvikende, eller feig handling ikke er å foretrekke. Samtidig advares mot hastige, dumdristige handlinger. En god modighet, eller et sterkt mot, dersom det går an å sette mot inn i slike sammenhenger, mener Aristoteles ligger til grunne for forståelsen.

For å kunne skape en sammenheng mellom disse perspektivene, ønsker jeg vise til følgende teori fra Miller. Mot og da gjerne fysisk mot kan igjen inndeles i to kategorier, henholdsvis offensivt fysisk mot og motstykket defensivt fysisk mot.

Det offensive fysiske motet symboliseres for eksempel gjennom det rene Homeriske angrepet. Det er konseptet som handler om å løpe fryktløst inn i fare med våpen hevet. Dette har gjerne blitt knyttet sammen med heroisme. Heroisme i denne sammenhengen kan være den kristne stoiske defensive holdningen om aldri å vike fra sin post. Miller omtaler det som møtet mellom det offensive mots aggresjon og utfordringer i trefning med det defensive mots tålmodighet, vilje til å tåle press og evne til å motstå impulsivitet. Mot har også blitt beskrevet med andre typer kategorier som det maskuline og det feminine og som tidligere omtalt, som det fysiske mot versus det moralske mot (Miller, 2002, s: 107). I sitatet nedenfor illustreres nyanser av mot og konsekvenser det hadde i handling:

Fighting Generals like Grant and Sherman were always suspicious of defensive styles; digging in was seen as cowardly, and many a British soldier in the Boer War and Marine in Vietnam paid with their lives for the built-in bias of their commanders for glorious offense rather than dour defense. Defensive geniuses like Confederate general Joseph E. Johnston were rewarded by being relieved of command (Miller, 2002, s: 107).

Vi kan også se eksempler på hvordan det defensive motet kan ha offensive kvaliteter. Miller påpeker at slike defensive forsvar ofte er håpløse og stort sett ender med særs heroisk død, men dette er relatert til historiske hendelser da kultur og militære situasjoner var svært forskjellig fra slik de er i dag. Slike eksempler kan være Leonidas⁶ ved Termopylene⁷, Crockett i Alamo⁸ eller *Charlemagnes* ridder, Roland⁹ ved Roncevalles. Disse historiske eksemplene viser også hvordan kriger som ble utkjempet med det offensive motet som ideal gjennomgikk en transformasjon til et mer utstrakt defensivt utseende.

⁶ **Leonidas** (gresk: Λεωνίδα, «sønn av Leon», «sønn av løve», «løvelik», «han som har sett løven») var en konge i Sparta, den 17. i agiadelinjen (Wikipedia, 2012).

⁷ **Thermopylene** (klassisk gresk: Θερμοπύλαι; nygresk: Θερμοπύλες) er en smal kystpassasje på grensen mellom Thessalia og Lokris i Hellas i antikken. Passet ligger omkring 150 km nordvest for Aten (Wikipedia, 2012).

⁸ **Alamo** er en tidligere misjonsstasjon og festning, nå museum, i San Antonio, Texas. Bygningskomplekset, som opprinnelig besto av en kirke og omliggende bygninger, ble bygget av det spanske imperiet på 1700-tallet for utdannelse av lokale innfødte etter konvertering til kristendom. Etter at Alamo ble forlatt som misjonsstasjon, ble den brukt som festning på 1800-tallet, blant annet under det berømte slaget ved Alamo i 1836 (Wikipedia, 2012).

⁹ **Rolandskvadet** (*La Chanson de Roland*) er et gammelfransk heltedikt fra 1100-tallet, det eldste manuskriptet er datert til mellom 1140 og 1180. Diktet handler om Karl den store (Carolus Magnus) og de tolv kjempene (jevningene) hans, blant andre Roland og Holger Danske. Sentralt i diktet står slaget ved Roncevaux der både Roland og Holger faller i drabelig kamp mot muslimske saracener. (Wikipedia, 2012).

Mot slutten av den amerikanske borgerkrigen begynte soldatene i større grad å grave seg ned på slagfeltet. Videre ser vi mot slutten av første verdenskrig hvordan den franske hæren på vestfronten fortsatte å stå og forsvare sine stillinger, men det offensive modige angrepet ville og skulle aldri skje igjen (Miller, 2002, s:108). Samtidig ser jeg også at strømmingene i den norske hæren i min tid går mot en slags renessanse hva angår forsvarsstrid og ikke minst defensivt mot.

Den amerikanske militærteoretikeren Edward Munson gjorde i sin klassiske studie av *the Second Scottish Rifles, Baynes* fra 1967 følgende definisjon av militær moral:

A confident, resolute, willing, often self-sacrificing and courageous attitude of an individual to the functions or tasks demanded or expected of him by a group of which he is part that is based upon such factors as pride in the achievements and aims of the group, faith in its leadership and ultimate success, a sense of fruitful participation in its work, and a devotion and loyalty to the other members of the group (Manning, 1991, s: 455).

Det interessante med dette sitatet er nettopp at individets mot bidrar til å styrke det kollektive motet. Det foreligger også et tett samspill mellom avdelingsfølelse og moral i en militær avdeling. Ser vi på dette ved en vitenskapelig vinkling i retning mot, bruker militæret avdelingsfølelse / cohesion¹⁰ / Espirit de Corps¹¹ som en nøytral moralsk motivator, som et utgangspunkt for å dyrke fysisk mot. Dette kan vi se gjennom både utdanning og trening men også selve organiseringen av den militære avdelingen. Videre kan vi bryte dette ned til følgende faktum, at militært fysisk mot henspiller i større grad en frykt for å bli sett på som feig, enn frykten for å dø (Olsthoorn, 2007, s:6). Olsthoorn fremhever at forskning rundt *social cohesion* / sosialt samhold i militære avdelinger er foreldet og mangfoldet av debatt rundt dette tema er svært stort fra andre verdenskrig frem til i dag. Videre trekker han frem at *task cohesion* / oppdrags-samhold har en direkte sammenheng med hvordan er gruppe presterer. Olsthoorn viser til eksempler fra *The Stouffer study*¹², som fortsatt står som et ledende eksempel innen forskning på stridsmotivasjon. Hovedbudskapet i denne studien var at amerikanske soldater i Iraks primære motivasjon var å avslutte krigen (Olsthoorn,2007,s:7).

¹¹ **Esprit de corps**, på norsk gjerne korpsånd, er den følelsen av felles plikter og felles ansvar, som knytter sammen medlemmene i en tropp, et offiserskorps og lignende (Wikipedia, 2012).

¹² **The Stouffer study**, surveyed over a half million American soldiers during World War II using interviews, over two hundred questionnaires, and other techniques to determine their attitudes on everything from racial integration to their officers' performance (Wikipedia, 2012).

That soldiers in Iraq, nonetheless, state that they are fighting for each other, the critics say, is because that is what they heard during training; the idea that social cohesion is all important has grown into a cliché with only a few dubious studies and a lot of Hollywood movies as a substantiation (Olsthoorn, 2007, s:7).

Olsthoorn påpeker at det foreligger en fare i forholdet mellom militært samhold og fysisk mot. Særlig med tanke på hvordan fokuset på samhold i en avdeling kan påvirke det moralske motet. Ved å dyrke individuelt mot og bevare muligheten til å fatte meninger som ikke nødvendigvis samsvarer med sine kollegaers meninger, kan det kollektivet motet styrkes. Det foreligger en balanse mellom viktigheten av sterk samhold for å dyrke det fysiske motet, samtidig som det ikke burde gå på bekostning av bevaringen av det kollektive moralske motet (Olsthoorn, 2008, s:7ff).

Den norske sabotøroperasjonen for å sprengte tungtvannsproduksjonen på Rjukan i 1943 er ikke bare en viktig del av norsk militærhistorie, den er også en beretning om kollektivt mot, vilje og gjennomføringsevne. I 1947 beskrev en av deltagerne for første gang hvordan operasjonen ble planlagt og gjennomført. Den originale planen for operasjonen og de fire norske soldatene som ventet på dypet av Hardangervidda, var å rekognosere og tilrettelegge for landingen av 40 engelske Royal Engineers¹³ som skulle bistå med operasjonen. Dette skjedde ikke og som et eksempel på det kollektive motet som hersket blant Helberg, Poulsson, Haugland og Kjelstrup, beskriver Helberg det slik:

Vi fikk beskjed om at det skulle sendes et nytt parti, men bare et fly skulle benyttes, så det ville ikke bli mer enn seks mann, alle fra Linge-kompaniet. Karene skulle hoppe ved vårt kvarter på Saura. Vi ble altså ti mann i alt. Den tyske vaktstyrken på Rjukan og Vemork talte mellom to og tre hundre mann. Men det skulle gå. (Helberg, 1947, s:173)

Et annet interessant poeng som illustrerer det kollektive motet til gruppen var den stadige økningen av Tysk beredskap i tiden etter de tyske styrkene hadde funnet kart og operasjonsskalkuler i vraket av glideflyene til de Engelske ingeniørene. Helberg viser til at de tyske styrkene nå visste at det var en alliert plan om å angripe tungtvannsanlegget. Dermed

¹³ **The Corps of Royal Engineers**, usually just called the Royal Engineers (RE), and commonly known as the *Sappers*, is one of the corps of the British Army. It provides military engineering and other technical support to the British Armed Forces and is headed by the Chief Royal Engineer. The Regimental Headquarters and the Royal School of Military Engineering are in Chatham in Kent, England. The corps is divided into several regiments, barracked at various places in the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and Germany (Wikipedia, 2012).

ble vaktposter doblet, det ble monterte opp flombelysning, og gjennomført andre mobilitetsfremmende tiltak som miner og piggråd (Helberg, 1947, s:174ff.).

Alt dette bidro ikke til å stanse operasjonen eller stagge viljen til å gjennomføre. Etter at styrken ble samlet og tilslutt besto av ti mann kunne den faktiske operasjonelle og taktiske planlegning begynne. Jeg vil trekke frem et eksempel som går på planlegningen av utrekingen til styrken etter operasjonen. En av de nye fra kompani Linge viste seg ikke særlig habil på ski. Noe som ville vanskeliggjøre flukten til Sverige betraktelig (Helberg, 1947, s:176). *“Da vi fremholdt at han ville få det vanskelig på den lange veien over til Sverige etter aksjonen, svarte han at han ikke hadde regnet med å komme levende fra affæren. Ikke særlig oppmuntrende. Men så lenge det er liv er det håp”*. (Helberg, 1947, s:176).

3.2.1 Oppsummering

Så langt har jeg tatt for meg mot og sammenhengen det har med tanker, moral og handling, individuelt og i grupper. En allmennmenneskelig måte å tenke på mot, er at det har å gjøre med ekstreme og farlige handlinger å gjøre og dermed frykt. Følelser er derfor sterkt knyttet til fenomenet mot. I neste avsnitt har jeg forsøkt å se litt på hvordan man kan forstå samspillet mellom mot og følelsen frykt.

3.3 Hvordan er samspillet mellom mot og frykt? - Mot og følelser

Frykt kan være en vital brikke for å forstå mot. For eksempel framhever Olsthoorn at mot er ikke mangel på frykt, men takling av frykt.

First of all there seems to be a general agreement among ethicists and psychologists alike that courage is not the absence of fear, but the overcoming of fear, and that it has to manifest in acting (or not fleeing) or, in the case of moral courage, speaking (Olsthoorn, 2007, s:277).

Frykt er derfor sentralt for hvordan vi kan forstå mot. Det er sammenheng mellom frykten for eget liv og helse og frykten for sosial nedverdiggelse som tilsammen utgjør hovedkomponentene til mot skriver Miller (Miller, 2002, s: 201). Jeg har tidligere omtalt Aristoteles begrep om motets plassering et sted på akse mellom feighet og dumdristighet. På bakgrunn av dette kan vi forstå hvordan frykt er den aktive påvirker av enten alt for stor grad av frykt hos et individ som kan oppfattes som feig, eller graden av mangel på frykt hos

en som oppfattes som dumdristig. I dette avsnittet vil jeg først omtale frykt og mot i møtet med offiseren. Jeg vil også ta opp om det er slik at mot og frykt kan smitte

Militærpsykiater Jon Gerhard Reichelt sier følgende om frykt; “ *Frykt er et livsviktig signal om at din eksistens er truet, og at du umiddelbart må gjøre noe med det!*” (Boe, 2006, s:2).

Den Amerikanske psykiateren Brian Gould deler mot inn i følgende dimensjoner, frykt, nødvendig handling og et høyere mål (Rate, et al. 2007, s 82). Der Reichelt sier at frykt kan være drivkraften for handling og beslutsomhet, sier Gould at mot er avhengig av frykt som en katalysator til handling. Som jeg nevnte foran, er det ofte lettere å utvise fysisk mot enn det er å utvise moralsk mot. Den israelske militære psykologen Ben Shalit gjennomførte en undersøkelse blant Israelske soldater rett etter en stridshandling. Her oppdaget han at det ikke var frykten for tapet av eget liv, eller muligheten for kroppslige harme som skremte dem. Det var heller det faktum at ingen ønsket å svikte sine kamerater i striden (Grossman, 1995, s:52).

Denne oppgaven omhandler min forståelse av mot som offiser og profesjonsutøver. Derfor ønsker jeg å se nærmere på offiseren i møte mellom frykt, mot og strid. Grossman påpeker at offiserer i strid ofte er mindre påvirket av frykt enn sine soldater. De viser seg å være i større grad mer skånet for psykiske etterdønninger enn sine soldater.

Et poeng er den moderne offisers ledelse av striden, som oftest utføres gjennom å delegere drepingen til soldatene som utfører ordre. Grossman hevder videre at i moderne strid blir det sett på som uprofesjonelt av en offiser å beskytte fienden, med unntak av rene tilfeller av selvforsvar. Videre er det et interessant poeng at britiske offiserer som tjenestegjorde under andre verdenskrig hadde omtrent doblet så høye tapstall sammenliknet med soldatene de kommanderte. Sammenhengen mellom høye tapstall, men lave psykiske ettervirkninger kan forklares gjennom offiserenes økte ansvarsfølelse, deres synlighet i stridsfeltet, samt stolthet, uniform og medaljer (Grossman, 1995, s:64). Grossman påpeker to ting som jeg syntes er relevant for å forstå relasjonen mellom frykt og mot. Spesielt den økte synligheten i stridsfeltet tyder på et eksempel av fysisk mot, samt at den økte ansvarsfølelsen og stoltheten påpeker mot av den moralske typen. Nordmannen Sverre Bratland var troppssjef under andre verdenskrig og definerer sitt eget ledelsesmønster i strid i samsvar med Grossmans teorier. Bratlands synlighet i troppen og særlig da hans adferd og tonefall viste seg å ha en direkte innvirkning på sine soldaters psykiske tilstand og stridsvilje. For Bratland ble denne trangten til å skjule egen redsel så viktig for å ivareta egen avdeling at det til slutt nesten ble

uholdbart (Boe, 2007, s:8). Den Amerikanske obersten B.P. McCoy sier følgende omkring offiseren syn på frykt og mot i strid som peker på det samme som Bratlands erfaringer.

For leaders, the fear of showing weakness in front of one's men was more terrifying than any physical threat to life or limb. Everyone harbors doubts about their courage under fire, but the idea of being singled out as a coward is simply too much to bear (McCoy, 2007, s:54).

Miller beskriver et interessant konsept i sin bok som er relevante her og det er hans påstand om at både frykt og mot er smittsomt. I en militær sammenheng kan vi se på frykt som noe smittsomt. S.L.A. Marshall (2000,s:146) poengterer dette i sin bok *"Men Against Fire"*. Her forårsaker en sersjant en ikke planlagt tilbaketrekning av egne styrker fordi han selv løper tilbake for få sanitetsstøtte. En hurtig og plutselig tilbaketrekning av en leder skaper en oppskrift på kaos (Miller, 2002, s:207). Miller forklarer dette eksemplet ved å peke på fryktens psykologi og hvordan den påvirker en soldat i striden. Graden av innlevelse og tolkning av omgivelsene i en situasjon der frykt har nådd et kritisk punkt, forårsaker gjerne større skade enn hva er den reelle sannheten på slagfeltet. Denne smittsomme frykten er nettopp hva Marshall viser til i sitt eksempel. Fryktens smittsomhet vil også kanskje ha vært grunnen til at Bratland arbeidet så iherdig med å skjule den for sine menn. Miller referer også til den amerikanske krigskorrespondenten Michael Herr som omtaler den smittsomme fryktens virkning på følgende måte. I forkant av å lande med helikopter i et stridsfelt i Vietnam var det lite som bidro til å fjerne frykten hans gjennom å observere soldatene rundt han. Han poengterer at det hverken hjalp å se på de som viste ingen tegn til frykt eller de som viste seg å være like redd som han selv. *"All you could do was look around at the other people on board and see if they were as scared and numbed out as you were. If it looked like they weren't you thought they were insane, if it looked like they were it made you feel a lot worse"*. (Miller, 2002, s:209). Det er derfor interessant å sammenlikne Herrs erfaringer med en annen Amerikansk krigskorrespondent fra andre verdens krig. A.J. Libeling som forklarer hvordan han kunne finne ro og mot ved å observere to forskjellige mennesketyper da han sto ovenfor en farlig situasjon: *"Those who are completely courageous, and those who are more frightened than you are."* (Miller, 2002, s:208). Miller forklarer hvordan frykt kan gjennom sin smittsomhet påvirke individer forskjellig. Ny frykt kan overkomme allerede eksisterende frykt og på like linje kan frykt som observeres hos andre bidra til å rettfærdiggjøre egen frykt (Miller, 2002, s:208).

Hva kan vi så si om mots evne til være smittsom? Miller hevder at mot også har en muligheten til å kunne smitte over på andre. *“To the man who is in terror and verging on panic, no influence can be more steadying than that he see some other man near him who is retaining self-control and doing his duty.”* (Miller, 2002, s:209) Dette sitatet fra Marshall beskriver en situasjon som vi kan relatere til både McCoy, Bratland og Libeling. Videre hevder Miller at selv om vi kan se på mot som en smittsom effekt, er det også et poeng at mottakeren må både være i stand til men også ville bli smittet av mots positive effekter. Som jeg nevnte i avsnittet omkring offiseren rolle i møtet mellom frykt og mot. Kan ordre giving bidra til og øyeblikkelig øke motet hos mannskaper i en stridssituasjon. *“Confused and fearful troops often need only a command to focus their wills and discharge their dangerous duties”*. (Miller, 2002, s: 209). Det er også viktig og poengtere at en ordres nesten magiske virkning på slagfeltet i realiteten vil fungere som en distraksjon fra den reelle frykten, samtidig som at en ordre gitt fra en offiser i seg selv ikke vil kunne hjelpe med å videreformidle mot. Derimot er det en stor smittsomhet i en ordres evne til å samle soldater rundt en felles oppgave. Det å kunne observere at linjen blir holdt, at en formasjon skapes eller at man deltar i en marsjering. Vil alltid fungere som en formidler av mot til en soldatmasse (Miller, 2002, s: 210).

3.3.1 Oppsummering av teorigrunnlag

Mot har tre sentrale komponenter, Det er tenkning, handling og følelser. Mot er noe som både soldater og offiserer har i seg og som kommer til uttrykk i beslutninger og handlinger. Simultant med dette må vi forstå fryktens rolle som påvirkende faktor under alle disse tre punktene. Frykt er ikke bare en viktig følelse fordi den er menneskets alarm om at noe er farlig, men den er også en følelse som sender signaler til hjernes senter for beslutninger og tenkning. Frykt er en følelse og tilhører menneskesinnet. Mot utvises både i sinnet og i den fysiske verden. Frykten påvirker motets utfold på det individuelle plan og på det kollektive plan. Frykten og motet er knyttet sammen i en evig synergieffekt.

4. Drøfting og diskusjon

4.1 Innledning

Militært mot kan forstås som en del av et menneskes fysiske handlinger, psykiske tankegods og moralske valg. Med andre ord kan derfor ikke militært mot forstås, uten å ta høyde for spillet mellom mot og tenkning, mot og handling og mot og følelser. Selv om mot oftest blir sett på som en handling, viser det seg at tenkning, moral og sinnets vurderinger har en like viktig om ikke viktigere rolle, i hvordan vi forstår hvordan militært mot blir omsatt i praksis. Dette kapitlet kaller jeg for drøfting og diskusjon, da oppgaven har en psykologisk og filosofisk tilnærming. En nøktern drøfting vil by på utfordringer, dette kontrer jeg metodisk gjennom å vektlegge diskusjon i større grad.

Jeg skrev innledningsvis i denne oppgaven at jeg syntes respekt og ansvar er mindre komplisert å forstå seg på, og at de hadde en mer praktisk implementering i den daglige tjenesten. Mot var interessant fordi jeg oppfattet det som kanskje mer sammensatt og komplekst. Mot er fortsatt et vanskelig tema, men jeg ser et mye klarere spill mellom hvordan Forsvarets tre kjerneverdier har både et integralt samspill, men også stor påvirkning på hverandre, ut ifra hvordan jeg nå forstår militært mot. Min hovedpåstand i dette drøftingskapitlet er derfor: **Mot i en militær sammenheng er satt sammen av tre distinkte faktorer. Den første faktoren er mot og tenkning. Den andre faktoren er mot og moral og det tredje trinnet er mot og handling.**

4.2 Hoveddel drøftning og diskusjon

Miller (2002) viser til at inndelingen av mot i fysisk og moralsk mot, ble foretatt for å bedre forstå bedre grunnlaget for modige handlinger (s:254). Aristoteles hevder at dyden skal være denne modige handlingens eneste belønning. I følge Store norske leksikon står det... *”dyd, betegner i moralfilosofien gjerne en karakteregenskap som bevirker moralsk holdning og handling. I antikken regnet man med fire kardinaldyder: mot, visdom, måtehold og rettferd.”* (<http://snl.no/dyd>). Dyden er en personlig egenskap som skal være både gjennomtenkt og av en moralsk natur. Tenkning og moral førende for handling. Først kommer rasjonell tenkning og så kan man utvise mot. Hvis ikke det er slik, er det fare for å utvise dumdristig mot.

Under My Lai-massakren i Vietnam kan vi se hvordan helikopterpiloten Hugh C. Thompson prøvde å aktivt gripe inn, for å stanse det som foregikk. Han utviste militært mot gjennom de tre faktorene i min påstand. Han tenkte, foretok en moralsk vurdering og handlet. Som et motargument mot at dette skal være noen allmenn retningslinje, vil jeg vise til Miller som fremhever at i en militær sammenheng så kan også tenkning og moral føre til at det ikke tas noen handling i det hele tatt (Miller, 2002, s:254ff.). L.T. Calley's tropp under My Lai-massakren hadde tenkt over hva som var feil og de hadde veid de moralske aspektene opp mot hverandre, men de handlet ikke (Olsthoorn, 2007, s:10). LT Calley's tropp valgte å la være å gripe inn aktivt. Dette illustrer det jeg mener med å si at det å velge og *ikke* handle, også kan være en form for handling, dog kanskje en svakere form for faktoren mot og handling, i min hovedpåstand.

Aristoteles hevder at modige handlinger må gjennomføres i brytningspunktet mellom feighet og dumdristighet. Inspirasjonen skal hentes fra dyd, moralsk bærekraft og ære som er personlige egenskaper. Han hevder også at dette er spesielt nødvendig og er tilstede hos aktører i strid, dette vil sørge for en ærefull død i kamp (Olsthoorn, 2007, s:1). Oberst H. Jones overlevde ikke sitt angrep på de fiendtlige stillingene ved Darwin Hill. H. Jones blir i ettertid kritisert for både sin tenkning og det moralske ved handlingen, men ingen er i tvil om at det var særdeles modig og nesten på grensen til det dumdristige (Cawthorne, 2007; Fitz-Gibbon, 1995). I H. Jones sitt tilfelle, kom det militære motet sterkest frem gjennom handlingen hans. Det viser at vektingen av motet hos individet kan være forskjellige i alle de tre faktorene i min hovedpåstand. Tenkning, moral, mot og handling varierer hos individ. Denne variasjonen kan ha sammenheng med dyd og med den vurdering man foretar i en spesiell situasjon. Vi vet at miljø og situasjoner kan være svært forskjellige. Det som er sentralt, er at man tenker, resonnerer og vurderer sitt mot i den situasjon man befinner seg i.

Tungtvannsaksjonen på Rjukan pågikk over flere måneder. utfordringene som dukket opp forårsaket ikke plutselige, spontane handlinger. I motsetning til i H. Jones tilfelle, kan vi si at i Rjukan aksjonen hadde tenkning og moral sterkt påvirkning på hvordan modige handlinger ble vurdert. En grunn til denne forskjellen, var at Rjukanaksjonen kunne og måtte bruke tid. Det er ikke sikkert at H. Jones hadde anledning til like langvarige og grundig forberedelser og gjennomtenkning. I større grad måtte han handle relativt hurtig i situasjonen ved Darwin Hill. Den stoiske og viljesterke innstillingen til at operasjonen skulle lykkes og gjennomføres, samt det nesten rolige forholdet til eventuelle farer, viser at i dette tilfellet er motet i tenkning og moral sterkere vektet enn motet i handling. Det var lite spor av feighet

og heller ikke dumdristighet. Rjukan aksjonen var nøye planlagt og de hadde kjennskap til detaljer.

I følge Grossman utviste britiske offiserer under andre verdenskrig stor synlighet og stolthet på slagfeltet. De hadde lavere statistikk på psykiske problemer etter krigen, men høyere tapstall enn soldatene de ledet (Grossman, 1995, s:64). Dette viser at det kan ha skortet på tenkningen, men viser også at de må ha hatt meget sterk moral og handlingsvilje i sitt militære mot. Det høye tapstallene kan vurderes ut mot Aristoteles begrep dumdristighet. I ettertid har man analysert dette og det er viktig å unngå situasjoner som kan utløse dumdristighet.

Frem til nå ser vi hvordan vektingen av de tre elementene i min påstand er viktig. Jeg har argumentert for at de har forskjellig innvirkning på hvordan en situasjon takles, og at i tilfeller der en av faktorene får et for sterkt fokus, går det på bekostning av de to andre faktorene og i verste fall tap av liv.

I kapitlet til nå har jeg vist til Aristoteles begrep dyd og lagt vekt på enkeltindividets grad av mot og handlinger. I militæret er man svært ofte medlem i en gruppe. Derfor er det nødvendig å drøfte samspillet mellom individ og gruppe og diskutere hva dette har å si for mot. Militæret bruker samhold / avdelingsfølelse (tenkning og moral) som en nøytral motivator for å fremdyrke fysisk mot og handling. Tenkning og moral kan her sees på som det kollektive motet i avdelingen. Det kollektive motet er ikke bestandig summen av motet til alle medlemmene i gruppen. Noen ganger tenker og reflekterer ikke medlemmene i en gruppe eller lederen tilstrekkelig over hva gruppen som helhet står for når det gjelder mot. Det kan hende enkelte i gruppen har mye frykt og mindre mot enn andre. Dersom dette ikke blir tatt opp og drøftet, må hver og en lytte til lederen og handle så bra de kan ut fra sin egen ”dyd” eller personlige egenskaper. Dette kollektive motet kan noen ganger oppleves som et krav. Det kan ha uheldige følger, og for eksempel resultere i at en soldat heller utsetter seg for fare enn å bli oppfattet som feig (Olsthoorn, 2007, s:6). Jeg har tidligere argumentert for at det kan ligge omfattende tenkning bak en beslutning om *ikke* å handle. Jeg tror likevel det er vanskelig for et individ i en gruppe på flere å velge å ikke handle, dersom det ikke er pålagt hele gruppen. Den kollektive moral i en gruppe, kan styrke soldatens mot i tenkning og i moral, som igjen blir omsatt til mot og handling. Det forutsetter at man har snakket om den kollektive moral i gruppen. Jeg har tidligere vist til at mot ikke alltid er synlig. Begrepet kollektiv moral kan være tilstede, men ikke satt ord på. Dersom kollektiv moral baserer seg på tenkning og vurderinger de enkelte får uttrykke, kan den bli en god egenskap ved

gruppen. Dersom den kollektive moral tas for gitt, er det fare for at enkelte i gruppen ikke helt forstår hva den baserer seg på og det kan føre til uheldige handlinger.

Det er vist at grunnlaget for handlingen og det som er fostret av denne kollektive tankegangen, kan være ganske forskjellig. Shalit fant at soldater slåss for hverandre (Grossman, 1995). Jeg har påpekt at media, typiske Hollywood filmer og utdanning av amerikanske styrker, alle peker på at soldatene slåss for hverandre, eller som det amerikanske populærkulturelle uttrykket sier, *“Its about you, and the man next to you.”*. Likevel er det ikke like enkelt som påpekt ovenfor. Den amerikanske *”The Stouffer Study”* slår fast at stridsmotivasjonen, det vi kan se på som tenkningen, moralen og handlingen til amerikanske soldater i Irak, var at de sloss for å avslutte krigen.(Olsthoorn, 2007, s:7).

Olsthoorn skriver at individuelt mot påvirker tenkning, moral og dermed handling. Den individuelle soldats mot til å si ifra og være uenig med kollegaer vil påvirke det kollektive motet. Denne formen for åpenhet om sitt mot kan være med på å gjøre det kollektive motet mer robust. Individuelt og kollektivt mot må ha en sunn balanse (Olsthoorn, 2008, s:7 ff.).

Jeg har tidligere i denne drøfting vist at vektingen av de tre faktorene i min hovedpåstand ofte kan være ulikt og skeivt fordelt, og at utfallet ofte kan bli svært alvorlig. Derfor er argumentet om det individuelle motets påvirkning viktig i forståelsen av militært mot. Dette avsnittet har vist hvordan kollektivt og individuelt mot manifesteres og er vitalt for både den helhetlige forståelsen av militært mot, men også for gjennomføringen. Jeg vil i siste avsnitt i denne drøftingen ta for meg hvordan frykt påvirker hovedpåstanden min.

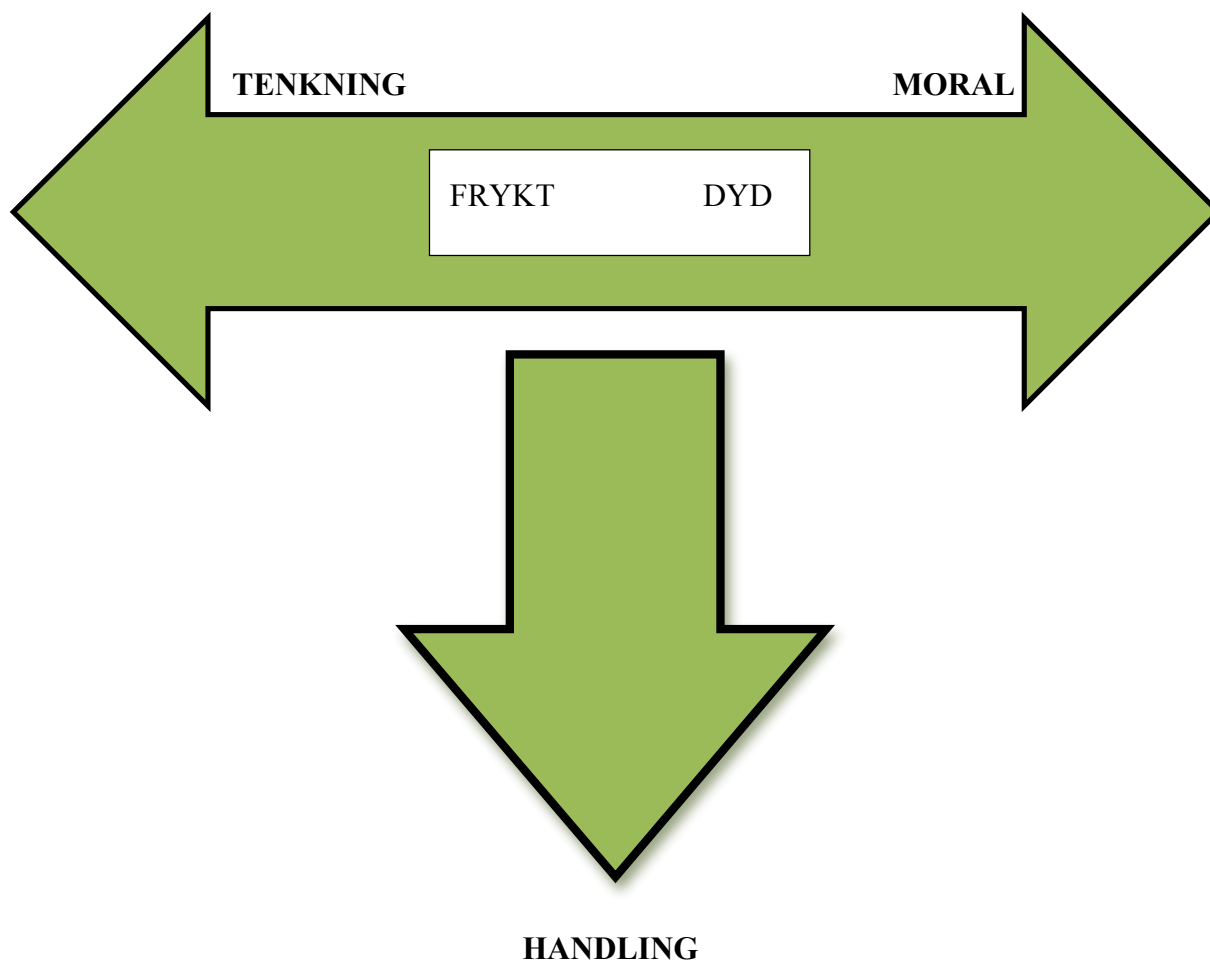
Frykt er en vital brikke i å forstå militært mot. Vi overser ikke frykt, men vi forsøker å takle det på forskjellige måter. Frykt påvirker vår tenkning og vår moral. Dette resulterer i at vi handler på forskjellige måter (Olsthoorn, 2007, s: 277). På den ene siden viser Miller til krigskorrespondenten Michael Herr som under Vietnamkrigen beskriver at frykten, eller mangelen av frykt han opplevde hos andre, påvirket han negativt. Fryktens smittende effekt påvirket hans tenkning og moral. Dette førte til at hans handlinger og mot ble svekket (Miller, 2002, s:209). På den andre siden har vi krigskorrespondent A.J. Libeling som beskriver at hans oppfattelse av andres frykt og fravær av frykt, bidro til å styrke hans egne handlinger og mot. Fryktens smittende effekt påvirker da gjennom enten å overkomme eksisterende frykt, eller rettferdiggjøre egen frykt. Tenkning og moral er derfor styrende på hvordan frykt påvirker handling (Miller, 2002, s: 209). McCoy, Bratland, Libeling og Marshall fremhever den absolutte viktigheten av at frykt ikke må vises i handling hos en militær leder. Frykten kan smitte de andre og påvirke tenkning og moral som i sin tur fører

til ikke tilfredsstillende handlinger. Dette er interessant spesielt i forhold til Bratlands poeng om at for han ble denne “masken” nesten uutholdelig i lengden under andre verdenskrig (Boe, 2007, s:8).

Mot er også smittsomt. For en soldat som lider av sterk frykt, kan den lamme eller redusere evnen til tenkning, moral og handling. En enkel men viktig mekanisme her ligger i det kollektive eller hos de andre. Ingenting er bedre påvirkning på å redusere frykt enn et annet individs evne til å mestre frykt og kanskje til og med støtte de andre (Miller, 2002, s:209). Som et motargument sier Miller at vedkommende må først være villig til å bli smittet av dette motet. Ergo må ikke frykten være så sterk i alle ledd representert i motets tenkning, moral eller handling at den ikke kan reguleres. En eller flere av disse faktorene, tenkning moral eller handling må la seg kunne påvirke. En ordre kan også fungere som et effektivt motstykke til frykt og bære i seg trygghet og grenser. En ordre i en militær sammenheng appellerer jo både til tenkning, moral og handling. Om vi ikke forstår hvordan frykt påvirker mot, så kan man vanskelig forstå det militære motets sammenheng med de tre faktorene tenkning, moral og handling.

5. Konklusjon

Militært mot må forstås ut i fra tre faktorer. I all utøvelse av militært mot er tenkningen og den kognitive prosessen konstant. Den er også i stadig påvirkning av moral både i form av en individuell og en kollektiv tilpasning. Samtidig som moral også påvirker tenkning. Frykt er sentralt for å forstå militært mot. Frykt er ikke bare en faktor på stridsfeltet, men også like mye en faktor som bor i mennesker og derfor kommer til utløp i forskjellig grad. Samspillet mellom tenkning, frykt og moral er derfor utslagsgivende for den endelige fysiske handlingen. Jeg har også konstatert at en overvekt av en av faktorene kan få uheldige konsekvenser. Det er kanskje nettopp på grunn av dette at Aristoteles hevder at ekte militært mot må skje i skjæringspunktet mellom feighet og dumdristighet og være motivert av en ren dyd.

For å illustrere hovedpoenget med oppgaven min har jeg laget denne enkle modellen for min forståelse av militært mot. Denne modellen må sees ut i fra min oppgaves innhold og retning. Hovedbudskapet blir likevel at tenkning og moral er viktig for utviklingen av mot. Som profesjonsutøver vil også mot sammen med de to andre kjerneverdiene respekt og ansvar, være noe som vokser med tid. Ikke nødvendigvis i form at vi blir modigere, men at vi i større grad blir visere og utvikler en økt forståelse av hvorfor mot er både en viktig og kompleks verdi.

Jeg vil anbefale følgende for veien videre innen militært mot som tema. Denne oppgaven har tatt for seg mye psykologi, filosofi og både gamle og nyere historiske eksempel. En interessant retning ville være å angripe militært mot gjennom en annen metodisk tilnærming. Eksempelvis har vi nå over ti år med operasjoner i Afghanistan, samt en rekke bøker, menneskelige opplevelser og rapporter. Militært mot kan derfor videre forstås bedre gjennom dybdeintervjuer og undersøkelser av norske soldater og offiserers egne erfaringer rundt mot. Uansett gir mot et hav av muligheter, et særs spennende hav.

Kildeliste Litteratur og Artikler

- Boe, Ole (2006) *Factors affecting combat efficiency in stressful conditions*. KS Fagrapport Nr1 / 200
- Cawthorne, Nigel. (2007). *Heroes: The true stories behind every vc winner since world war two*. London: John Blake
- Fitz-Gibbon, Spencer. (1995). *Not Mentioned in Despatches... : The history and mythology of the Battle of Goose Green*. Cambridge: The Lutterworth Press
- Forsvarsstaben. (2011). *Forsvarets verdigrunnlag*. Oslo: Forsvarsstaben
- Forsvarsstaben. (2007). *Forsvarets fellesoperative doktrine*. Oslo: Forsvarsstaben URL.
- Grossman, Lieutenant Colonel Dave. (1995). *On Killing: The Psychological Cost of Learning to Kill in War and Society*. Boston, New York, Toronto, London: Little Brown and Company
- Helberg, Claus. (1947). *Hardangervidda under krigen*. Oslo, DNTs årbok 1947.
- Jacobsen, Dag Ingvar. (2005). *Hvordan gjennomføre undersøkelser?: Innføring i samfunnsvitenskapelig metode (2.utgave)*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Johannessen, Asbjørn, Tuft, Per Arne, Christoffersen, Line (2010). *Introduksjon til Samfunnsvitenskapelig metode (4.utgave)*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Krigsskolen.(2009). *Krigsskolens formelle krav til oppgaveskriving*. Oslo:Krigsskolen
- Manning, Frederick J. (1991). Moral, Cohesion, and Esprit de Corps. In R. Gal & A. D. Mangelsdorff (Eds.), *Handbook of Military Psychology* (pp.453-468). United States: John Wiley & Sons Ltd.
- Marshall, S.L.A (2000) *Men Against Fire: The Problem of Battle Command*. Usa: The University of Oklahoma Press
- McCoy, Colonel B. P. (2007). *The Passion of Command: The Moral Imperative of Leadership*.United States of America: Marine Corpse Association
- Miller, Ian William. (2002). *The Mystery of Courage*. Cambridge, Massachusetts, and London, England: Harvard University Press
- Moran, Lord. (1987). *The Anatomy of Courage: The Classic Study of the Soldier's Struggle Against Fear*. Garden City Park, New York:Avery Publishing Group Inc.
- Olsthoorn, Peter. (2007). Courage in the Military: Physical and Moral Journal of military Ethics Vol. 6, No. 4, 270-279, 2007
- Rate, Christopher R., Clarke, J.A., Lindsay, D.R. & Sternberg, R.J. (2007) Implicit theories of courage. *The Journal of Positive Psychology: Dedicated to furthering research and promoting good practice*, 2:2, 80-98.

Internett kilder

- Defence Internet, UK Ministry of Defence. (2007, 30 jan). *Military Honours and Awards*. Hentet 07.12.2012 på

<http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/+http://www.operations.mod.uk/honours/honours.htm>

Store norske leksikon. (2011, 19.jan). *Dyd*. Hentet 9.12.2012 på <http://snl.no/dyd>

Wikipedia. (2012, 03 nov). *Ivy league*. Hentet 09.12.2012 på http://no.wikipedia.org/wiki/Ivy_League

Wikipedia. (2012, 20 jul). *Sevastopol*. Hentet 09.12.2012 på <http://no.wikipedia.org/wiki/Sevastopol>.

Wikipedia. (2012, 01 mar). *The Parachute Regiment*. Hentet 09.12.2012 på http://no.wikipedia.org/wiki/The_Parachute_Regiment.

Wikipedia. (2012, 12 sep). *Darwin*. Hentet 09.12.2012 på [http://no.wikipedia.org/wiki/Darwin_\(Falklands%C3%B8yene\)](http://no.wikipedia.org/wiki/Darwin_(Falklands%C3%B8yene))

Wikipedia. (2012, 22 nov). *Leonidas*. Hentet 09.12.2012 på <http://no.wikipedia.org/wiki/Leonidas>.

Wikipedia. (2012,) *Thermopylene*. Hentet 09.12.2012 på <http://no.wikipedia.org/wiki/Thermopylene>

Wikipedia. (2012, 10 sep). *Alamo* .Hentet 09.12.2012 på <http://no.wikipedia.org/wiki/Alamo>

Wikipedia. (2012, 12 mai). *Rolandskvadet*. Hentet 09.12.2012 på <http://no.wikipedia.org/wiki/Rolandskvadet>

Wikipedia. (2011, 24 nov). *Esprit de corps*. Hentet 09.12.2012 på http://no.wikipedia.org/wiki/Esprit_de_corps

Wikipedia. (2012, 22 nov). *Samuel A. Stouffer*. Hentet 09.12.2012 på http://en.wikipedia.org/wiki/Samuel_A._Stouffer#Studies_in_Social_Psychology_in_World_War_II:_The_American_Soldier

Wikipedia. (2012, 13 nov). *Royal Engineers*. Hentet 09.12.2012 på http://en.wikipedia.org/wiki/Royal_Engineers

Vedlegg